

Taalbewust worden via metaforen

Auteurs:	<i>Anna Kaal</i> , docente Engels en vakdidactica moderne vreemde talen & <i>Sebastiaan Dönszelmann</i> , docent Frans en vakdidacticus moderne vreemde talen, <i>Vrije Universiteit Amsterdam</i>
Type:	les/lesstart
Vak:	alle talen
Doelgroep:	ontworpen voor onderbouw vmbo/havo/vwo, maar met aanpassingen ook geschikt voor gesprekken over taal in andere jaarlagen
Aantal lessen:	1
Totale duur:	30 minuten tot een uur (uit te breiden tot 2 lessen)
Thema:	taalbewustzijn, de rol van taal in de samenleving, metaforen

Doel van de werkvorm

Leerlingen worden zich via een methode van 'metaphor elicitation' bewust van hoe ze zelf en hoe anderen over taal denken. Aan de hand van metaforen voor taal kunnen ze uitleggen wat taal is en welke verschillende aspecten er aan taal kleven. Leerlingen krijgen hierdoor een breder beeld van taal, kunnen het vak dat ze volgen in dit perspectief plaatsen en raken (hopelijk) gemotiveerd voor het bestuderen van en leren over taal.

Beschrijving van het materiaal

Het materiaal bestaat uit een (aan te passen) PowerPoint met een korte uitleg over metaforen, een aantal voorbeelden van metaforen en een aantal plaatjes die metaforen over taal kunnen uitlokken. Daarnaast is er een handout waarop de leerlingen hun metaforen kunnen noteren en een eigen metafoor kunnen toevoegen. Hier wordt ze ook gevraagd aan te geven of ze iets nieuws hebben geleerd over taal naar aanleiding van de oefening en wat ze graag zouden willen weten over taal.

Instructie voor docent

1. Snelle brainstorm – wat is taal? Leerlingen mogen alles opschrijven wat ze over taal weten (waar bestaat het uit? Wie spreken het? Waarom is het belangrijk, etc.).
2. De docent geeft een voorbeeld van een (actuele) metafoor en illustreert/legt uit wat metaforen zijn – je vergelijkt het een met het ander om zo beter inzicht te krijgen in wat

het nu precies betekent. Benoem dat onderzoek heeft aangetoond dat onze taal er vol mee zit! Noem een paar voorbeelden (zie ook bijgevoegd materiaal, hier kun je zelf voorbeelden invoegen die bijvoorbeeld actueel zijn).

3. Vervolgens vraagt de docent de leerlingen hetzelfde te doen voor taal. Allereerst wordt dit gedaan aan de hand van geboden plaatjes (ook hier kan de docent zelf variëren). Leerlingen wordt gevraagd twee plaatjes uit te kiezen en de metafoer af te maken. "Taal is als een schaakspel, want.....". Ze schrijven dit op op een invulblad. Vervolgens wordt de leerlingen gevraagd met elkaar de gekozen metafoer uit te wisselen. De docent inventariseert daarna van een aantal leerlingen welke metafoer ze hebben gekozen en behandelt deze klassikaal (Welk plaatje had jij? Hoe klinkt je metafoer? Leg eens uit? Wie had ook dit plaatje maar een andere invulling? Wie had dit plaatje? Etc.).

4. Tot slot vraagt de docent de leerlingen om te proberen zelf een nieuwe metafoer voor taal te verzinnen. Laat ze nog eens goed kijken naar wat ze eerder hebben opgeschreven over taal en naar de nieuwe inzichten die ze in hun gesprekken over taal hebben opgedaan. Bespreek wat dit oplevert en laat ze bijbehorend formulier (zie bijlage) invullen.

5. Nabespreking: wat vonden ze ervan om dit te doen? Hebben ze iets nieuws over taal geleerd? Wat zouden ze graag nog over taal te weten komen?

Aandachtspunten

Het is belangrijk om leerlingen de tijd te geven na te denken en te discussiëren over de metaforen die ze kunnen bedenken. Daarvoor is het nodig om eerst echt duidelijk te maken wat een metafoer is. Neem dus de tijd om dit met ze te bespreken en zorg dat leerlingen veel input kunnen leveren. Daarnaast is het belangrijk dat ze hun gekozen metafoer ook echt uitwerken. Dus niet alleen 'Taal is als ...x.....'. De uitleg, 'want.....', is minstens zo belangrijk om te bespreken.

(Theoretische) achtergrond bij de werkvorm

Uit onderzoek blijkt dat we in ons dagelijks leven veel metaforen gebruiken (Lakoff & Johnson 1980; Steen et al. 2010). Deze zetten we bijvoorbeeld in om onze uitleg te verduidelijken of om onze boodschap een sterkere emotionele lading te geven. Over het algemeen gebruiken we ze om abstracte begrippen concreter te maken. Om die reden zitten metaforen ook verweven in ons taalsysteem. Denk bijvoorbeeld aan politieke speeches, maar ook aan onze eigen conversaties aan de keukentafel.

Metaforen vormen ook een goed middel om onze gedachten te ordenen en te associëren; om die reden worden ze vaak ingezet bij onderzoek naar opvattingen van mensen ('metaphor elicitation', zie Wan & Low, 2015). In deze werkvorm worden metaforen besproken als onderdeel van taal, maar, belangrijker nog, ze worden ingezet als middel om opvattingen over taal te expliciteren en te verkennen. Op deze manier

worden leerlingen zich bewuster van de verschillende rollen die taal in de samenleving speelt en wordt invulling gegeven aan de voornemens van curriculum.nu om taal als inhoud in de les te behandelen. Het sluit aan bij het thema 'taalbewustzijn', waarin een belangrijk doel is leerlingen te motiveren voor het leren over en van een taal (Borg, 1994; Hawkins, 1984).

Aanvullende suggesties

Een uitbreiding van deze opzet kan zijn dat leerlingen aan de hand van de metaforenplaatjes de opdracht krijgen die week met familie/vrienden in gesprek te gaan over welke metafoor zij zouden kiezen. Ze noteren de metafoor gekozen door hun gesprekspartners gedurende de week en aan het einde van de week noteren ze wat ze die week over taal aan nieuwe inzichten hebben opgedaan (als dat zo is) en of ze hun metafoor nu zouden willen veranderen. De discussie kan vervolgens in de les verder gaan.

Een interessant interview met Gerard Steen, oprichter van het Metaphor Lab in Amsterdam, is [hier](#) te vinden. Dit zouden leerlingen als achtergrond kunnen bestuderen.

Bronnen

Borg, S. (1994). *Language awareness as methodology: Implications for teachers and teacher training*. *Language Awareness*, 3:2, 61-71.

Hawkins, E. (1984). *Awareness of language: An Introduction*. Cambridge University Press.

Lakoff, G. & M. Johnson (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

Steen, G.J. et al. (2010). *A method for linguistic metaphor identification*. Amsterdam: John Benjamins.

Wan, W. & Low, G. (2015). *Elicited Metaphor Analysis in Educational Discourse*. Amsterdam: John Benjamins.

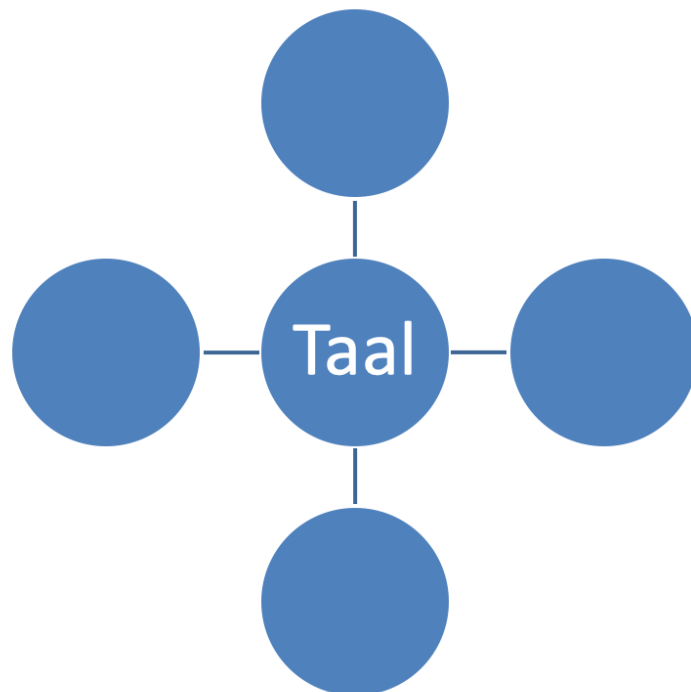
Bijlagen

- 1) Handout 'Taalbewust worden via metaforen' (zie dit document)
- 2) PowerPoint 'Taalbewust worden via metaforen' (apart downloaden)

Naam (als je wilt):

Wat is *Taal*?

Omcirkel twee plaatjes die je het meest aanspreken. Probeer de metafoor hieronder zo goed mogelijk uit te leggen.

Taal is als

.....
.....,

want

.....
.....
.....

Of

Taal is als

.....
.....,

want

.....
.....
.....

Kun je zelf misschien een metafoor voor taal bedenken? Zo ja, schrijf deze hieronder op.

.....
.....
.....

Je hebt nu een paar beschrijvingen van 'taal' gehoord. Heb je nu ook een andere kijk op taal erbij gekregen? Bij welk van de beschrijvingen van 'taal' had je nog **niet** stilgestaan?

.....

.....

.....

Over welk onderdeel van taal zou je graag meer willen weten?

.....

.....